

Dr hab. Edmund Juško, prof. KUL

Instytut Pedagogiki

Wydział Zamiejscowy Prawa i Nauk o Społeczeństwie KUL JP II w Stalowej Woli

Recenzja

pracy doktorskiej Pana mgr Marcina Demcio pt. *Kuratorium Okręgu Szkolnego Lwowskiego (1921-19139)*, Rzeszów 2015 s. 554, tabele, wykresy, mapy i aneks, napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. UR Jolanty Kamińskiej-Kwak

W pracach naukowych ważną rolę spełnia właściwie sformułowany tytuł, a potem dobór takich treści merytorycznych, by nie było wątpliwości, że one go wypełniają.

Tematyka recenzowanej pracy dotyczy dziejów Kuratorium Okręgu Szkolnego Lwowskiego (1921-1939), podejmuje więc kwestie związane z tworzeniem i funkcjonowaniem polskiego systemu oświatowego w okresie II Rzeczypospolitej. Mając na uwadze powyższe tematyka dysertacji obejmuje, także swoim zakresem kwestię oświaty galicyjskiej w kontekście działań i organizacji Rady Szkolnej Krajowej. Z pozoru wydaje się, że temat oświaty polskiej w tych ramach chronologicznych w literaturze przedmiotu został przebadany i trudno będzie coś nowego do niego wnieść. Prowadzonych było bowiem szereg badań, co pewien czas pojawiają się nowe prace ujmujące syntetycznie dzieje polskiego szkolnictwa w okresie międzywojennym w powiązaniu z galicyjską oświatą. Jednakże to stwierdzenie nie do końca odzwierciedla stanu faktycznego, gdyż nadal jest jeszcze wiele zagadnień wymagających podjęcia nowych badań lub ich kontynuacji i poszerzenia. Takim zagadnieniem, jak słusznie Autor we wstępie dysertacji zauważył jest problematyka związana z funkcjonowaniem Kuratorium Okręgu Szkolnego Lwowskiego.

Ze względu na powyższe z uwagą i zainteresowaniem trzeba przyjąć dysertację doktorską Pana mgr Marcina Demcio, którą należy zakwalifikować do tego typu opracowań. Wyrażam w tym momencie uznanie dla Autora, dla Jego wysiłku intelektualnego i czasu przeznaczonego na zwerbalizowanie zebranego obszernego materiału źródłowego, zarówno od strony ilościowej jak jakościowej. Procedura badawcza została skonstruowana i zrealizowana w sposób solidny, profesjonalny, co z pewnością jest zasługą zarówno

doktoranta, jak i przede wszystkim promotora Pani prof. dr hab. UR Jolanty Kamińskiej-Kwak.

Biorąc pod uwagę stronę metodologiczną, praca doktorska Pana mgr Marcina Demcio stanowi monografię historyczno - oświatową posiadającą strukturę problemowo-chronologiczną, i co należy podkreślić zachowuje pod względem treści merytorycznej właściwe proporcje.

Mając na uwadze chronologię pracy, jej problematyka ujęta została w ramy czasowe lat 1921-1939, czyli od momentu krystalizowania się systemu szkolnego II Rzeczypospolitej do końca jego istnienia w momencie wybuchu działań wojennych w 1939 roku. Początkowa cezurą czasową została świadomie przez Autora przekroczona, co w tym przypadku należy uznać za plus, ponieważ pod wieloma względami działalność Kuratorium Okręgu Szkolnego Lwowskiego wynika z doświadczeń Rady Szkolnej Krajowej.

Terytorialnie zakres pracy dotyczy obszaru organizacyjnie objętego działaniem Kuratorium Okręgu Szkolnego Lwowskiego, a więc województw lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego i krakowskiego. To ostatnie zostało wyłączone jednak z jego jurysdykcji w roku 1921. Został on więc w pracy trafnie sprecyzowany i nie budzi zastrzeżeń.

Pod względem konstrukcji dysertacja składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów merytorycznie i logicznie powiązanych ze sobą, zakończenia, aneksu i bibliografii.

Pracę otwiera wstęp, będący bardzo trafnym wprowadzeniem w zagadnienie. Ukazuje on ważność problemu zawartego w dysertacji, cel pracy, omawia również pokrótce zawartość poszczególnych rozdziałów, charakteryzuje materiał źródłowy oraz syntetycznie odnosi się do literatury przedmiotu.

Rozdział pierwszy pt. *Rada Szkolna Krajowa - dziedzictwo* ma charakter wprowadzający. Stanowi on syntezę osiągnięć galicyjskiego szkolnictwa oraz Rady Szkolnej Krajowej, jak również znaczenie tychże dla tworzącego się organu państwowej władzy oświatowej, jakim było Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz organu jej szczebla niższego, czyli Kuratorium Okręgu Szkolnego Lwowskiego.

W rozdziale drugim pt. *Kuratorium Okręgu Szkolnego Lwowskiego* Autor prezentuje jego zasięg terytorialny, uwarunkowania prawne funkcjonowania oraz struktury organizacyjne. Dokonuje charakterystyki województw objętych działalnością Kuratorium OSK w aspekcie poziomu wykształcenia ludności je zamieszkujących oraz zatrudnienia,

odzwierciedlając w ten sposób poziom szkolnictwa funkcjonującego na ich obszarze. Omawiając uwarunkowania prawne dokonuje analizy podstawowego i zasadniczego dokumentu prawnego dla organizowania w ramach systemu szkolnego administracji oświatowej tj. ustawy z dnia 4 czerwca 1920 roku *o tymczasowym ustroju władz szkolnych*. Integralną częścią tego rozdziału są informacje dotyczące prawnych aspektów działalności poszczególnych urzędników administracji oświatowej na poziomie Kuratorium.

Kolejne trzy rozdziały (III, IV i V) tworzą pewnego rodzaju całość. Wynika to z faktu, że Autor słusznie biorąc pod uwagę poszczególne poziomy szkolnictwa oraz kształcenia, dokonał jego zaprezentowania starając się jednocześnie uwzględnić ich specyficzne różnice. Zwrócił w nich uwagę na akty prawne będące podstawą ich funkcjonowania, liczbę szkół i stopień zorganizowania, rodzaje, profile, liczbę uczniów, ich płeć, wyznanie i narodowość. Podobnie uczynił w przypadku nauczycieli, dodatkowo przedstawiając ich kwalifikacje zawodowe oraz pragmatykę nauczycielską.

Reasumując należy stwierdzić, że prezentowany w poszczególnych rozdziałach materiał merytoryczny jest obszerny, wyczerpujący w znacznym stopniu i zakresie problematykę tematu. Szczególnie dotyczy to pierwszych dwóch rozdziałów. Autor wykazał tu dużą znajomość omawianej problematyki.

Odnosząc się do kolejnych rozdziałów Autor przyjmując z jednej strony powyżej wymienione pewne kwestie wspólne dla poszczególnych typów szkół, próbował, także wykazać różniącą je specyfikę. Jednak niektóre problemy dotyczące poszczególnych poziomów szkolnictwa nie wystąpiły i należałoby je choćby zasygnalizować. Mam tu na myśli kwestię bazy materialnej (stanu obiektów szkolnych i ich wyposażenia) istotnych dla funkcjonowania szkół. Co prawda w pewnym zakresie za jej stan odpowiadały, także lokalne samorządy, niemniej współpracowali z nimi kuratorski urzędnicy.

Warto byłoby też zauważyć choćby ogólnikowo problem poziomu pracy dydaktycznej szkół, podobnie zaakcentować kwestię wychowania w rozróżnieniu na wychowanie narodowe i państwowe (obywatelskie). W pracy skupiając się na zaznaczeniu antagonizmów polsko - ukraińskich Autor stosuje pewne uogólnienia. Polskie władze oświatowe propagując te dwa modele wychowania miały na celu budowę narodu i państwa. Z punktu widzenia politycznego nie zawsze czyniły to trafnie, ale z drugiej strony ambicje mniejszości narodowych, w tym w sposób szczególny mniejszości ukraińskiej były tego w znacznym stopniu przyczyną.

Należy jednak podkreślać, iż Autor dokonując charakterystyki poszczególnych typów szkolnictwa w tych rozdziałach, podjął się z zadania bardzo trudnego. Szczegółowe przedstawienie poszczególnych typów szkolnictwa, nawet w kontekście działalności danego Kuratorium, może stanowić temat na osobną dysertację doktorską.

Dla oceny całości pracy ważne jest także zakończenie, stanowi bowiem klamrę spinającą całą dysertację. Zakończenie recenzowanej pracy ma więc szczególne znaczenie, bowiem jest kwintesencją dotychczasowych analiz, syntez i dywagacji. Obecne w tej pracy zakończenie napisane jest według obowiązujących standardów metodologicznych, natomiast należałoby rozważyć, czy nie zbyt syntetyczne i ogólnikowe.

Mówiąc o walorach recenzowanej pracy, należy także dodać, iż materiał faktograficzny został opracowany w postaci 70 tabel i 60 wykresów, 2 map, które pod względem metodologicznym nie budzą większych zastrzeżeń. Do pracy został również dołączony obszerny aneks zawierający zasadny i wartościowy materiał merytoryczny w postaci wybranych aktów prawnych oraz tabel ilustrujących kwestie organizacyjne poszczególnych typów szkół.

Biorąc pod uwagę bibliografię szacunek budzi umiejętność sprawnego poruszania się przez Autora po zróżnicowanym materiale źródłowym, wykazanie się profesjonalną umiejętnością analizy tekstów źródłowych, a także zdolnością dokonywania trafnych syntez. Natomiast odnosząc się szczególnie do źródeł drukowych np.: w przypadku omawiania szkolnictwa średniego, w szerszym zakresie należałoby sięgnąć do sprawozdań szkolnych. Można też wykorzystać materiał ikonograficzny - fotografie ilustrujące problematykę pracy. Ułatwiają one w znakomity sposób jej zrozumienie.

Niewątpliwym walorem niniejszej pracy jest napisanie jej poprawnym, czytelnym językiem pozwalającym zrozumieć merytoryczną stronę opisywanej problematyki. Reasumując należy podkreślić, że materiał przedstawiony przez Autora stanowić będzie ważny (kolejny) przyczynek do badań nad stanem szkolnictwa polskiego w okresie II Rzeczypospolitej i otwiera perspektywy nowych kierunków naukowych dociekań.

Odnosząc się do dysertacji doktorskiej Pana mgr Marcina Demcio należy stwierdzić, że powyższe uwagi mają oczywiście charakter sugestii, jednak w sposób istotny nie podważają recenzowanej pracy jako całości. Należałoby je uwzględnić w przypadku przygotowania rozprawy do druku (co niewątpliwie należy uczynić) lub jako osobnych uzupełniających artykułów

Stwierdzam, że praca Pana mgr Marcina Demcio spełnia kryteria stawiane rozprawie doktorskiej. P o z y t y w n i e oceniam dysertację i stawiam wniosek do Rady Wydziału Socjologiczno-Historycznego Uniwersytetu Rzeszowskiego w Rzeszowie o dopuszczenie autora do dalszego etapu przewodu doktorskiego.

Tarnów, 9. 06. 2015 r.

dr hab. Edmund Juško, prof. KUL

A handwritten signature in blue ink, consisting of a large, stylized 'E' followed by a smaller, more complex mark that appears to be 'J' or 'JS'.